

Johdanto

Erja Kettunen

Kaakkois-Aasia tunnetaan Suomessa etenkin matkailusta, monimuotoisista kulttuureista sekä talouskasvusta. Thaimaa on yksi suosituimmista valmismatkakohteista, ja reppureissaajat ovat kolonneet niin Malesiaa, Indonesiaa, Laosia kuin Vietnamiakin. Alueen kiehtova historia näkyy edelleen: lukuisat eri uskontokuntien temppelit ja symboliikka, etnisesti monimuotoinen väestö, sadat kielet sekä kulttuuriperinteiden kirjo värittävät niin yksittäisiä maita kuin koko Kaakkois-Aasiaa. Samaan aikaan talouskasvu on nostanut sotien runtelemaa kansoja pois köyhyydestä ja parantanut väestön koulutus- ja tulotasoa.

Maantiede on osaltaan määrittänyt Kaakkois-Aasian kehitystä sellaiseksi kuin se nykyään on. Luonnonolot ovat muokanneet alueelle erilaisia elinympäristöjä, jotka ovat mahdollistaneet erilaisten elinkeinojen ja kulttuurien kehittymisen. Maantiede on vaikuttanut myös liikkumisen mahdollisuuksiin yhdistämällä ja erottamalla alueita toisistaan. Kaakkois-Aasian sijainti maailman merellisten kauppareittien risteyskohdassa on tuonut alueelle kulttuurista kerrostuneisuutta ja monimuotoisuutta, jotka ovat perua kaupankäynnin historiasta. Intialaisia ja kiinalaisia kauppiaita liikkui alueella jo ajanlaskun alun tietämillä, ja arabialaiset saapuivat alueelle ensimmäisen vuosituhannen loppuun mennessä. Kauppareitit ja alueella käytävä kauppa vakiintui 1400-luvulla.

Sittemmin myös eurooppalaiset löysivät Kaakkois-Aasian, ja pitkä siirtomaahistoria aiheutti monenlaista taloudellista riippuvuutta, joka näkyy edelleen. Ulkopuoliset toimijat ovat vaikuttaneet Kaakkois-Aasian kehitykseen myös maiden itsenäistymisen jälkeen. Suurvaltojen, kuten Yhdysvaltain ja Japanin kehitysapu on ollut merkittävää, ja toisaalta Kiinan ja Intian nousu on muuttanut kansainvälisen politiikan ja talouden kilpailu- ja yhteistyöasetelmia.

Nykyinen Kaakkois-Aasia koostuu erikokoisista maista, joiden taloudet ja yhteiskunnat poikkeavat huomattavasti toisistaan. Singaporen kaupunkivaltio on yksi Aasian pankki- ja rahoitusmaailman keskuksista, kun taas Brunei on öljyllä rikastunut pikkuvaltio. Kambodža ja Myanmar¹ taas ovat maatalousvaltaisia ja pitkistä konflikteista kärsineitä maita, joiden inhimillinen kehitys eli väestön elinikä, tulo- ja koulutustaso ovat edelleen alhaisia. Elintasoerojen takia työperäinen muuttoliike eri maiden välillä on edelleen vilkasta.

Kaikista eroavaisuuksista ja keskinäisistä jännitteistään huolimatta Kaakkois-Aasian maat pyrkivät tekemään yhteistyötä alueellisen järjestön Aseanin (Association of South East Asian Nations) piirissä. Yhdentymiskehitystä hidastavat maiden tarve säilyttää kansallinen suvereniteetti, vaihteleva yhteistyöhön sitoutuminen sekä keskinäinen kilpailu.² Aseanista on kuitenkin muodostunut esimerkki kehitysmaiden yhteistyöjärjestöstä, joka voi esiintyä yhtenäisenä kansainvälisillä foorumeilla ja ajaa siten jäsenmaidensa intressejä näkyvämmiin kuin yksittäiset valtiot. Se on onnistunut edistämään taloudellista yhteistyötä sekä jäsenmaiden kesken että ulkovaltojen³ kanssa. Aseanin alueellisen yhdentymisen taustalla olivat alun perin turvallisuuspoliittiset tekijät mutta myöhemmin myös taloudelliset intressit, etenkin kansainvälisten investointien houkuttelu ja viennin kasvattaminen. Yhdentymiskehitystä ovat ajoittain horjuttaneet taloudelliset sokit, kuten Aasiaan vuonna 1997 iskenyt talouskriisi ja vuoden 2008 globaali rahoituskriisi, mikä on johtanut tutkijat pohtimaan kestäväen talousintegraation edellytyksiä.⁴

Monikansalliset teollisuus- ja palvelualojen yritykset ovat levittäytyneet lähes kaikkialle Kaakkois-Aasiaan ja tuoneet mukanaan pääomia ja työpaikkoja mutta myös ympäristöongelmia ja ankeita työoloja. Samaten kehitys pankit ovat rahoittaneet erilaisia infrastruktuurihankkeita, mutta niidenkään vaikutukset eivät ole paikallistasolla olleet pelkästään myönteisiä. Kehityksen haasteet ovat mittavia, kun oikeusjärjestelmiltään heikkojen valtioiden omat instituutiot eivät valvo liiketoiminnan vastuullisuutta tai kansalaisten tasavertaisuutta vaan päinvastoin ylläpitävät eriarvoisuutta. Kansalaisjärjestöt seuraavat kuitenkin ulkomaisten yritysten ja rahoittajien toimintaa ja nostavat mahdollisia epäkohtia kansainväliseen tietoisuuteen. Eri toimijoiden välinen vuorovaikutus voi siten parhaimmillaan muuttaa hallintoa vastuullisempaan suuntaan ja edistää kestäväen kehitystä. Kuluttajat voivat painostaa monikansallisia yhtiöitä toimimaan vastuullisemmin valtioissa, joiden oma hallintokulttuuri on vielä hauras.

Suomalaiset matkailijat ja yritykset löysivät Kaakkois-Aasian 1980-luvulla ja laajemmin 1990-luvulla, jolloin maailmantaloudessa ja -politiikassa tapahtui suuria muutoksia. Kylmä sota päättyi, Neuvostoliitto hajosi, Saksat yhdistyivät ja talousyhteistyö vahvistui niin Maailman kauppajärjestön (WTO) kuin Euroopan unionin piirissä. Vaikka Suomi kävi välillistä ulkomaankauppaa Kaakkois-Aasian kanssa jo 1800-luvun lopulla, suuntasivat suomalaisyritykset Kaakkois-Aasiaan toden teolla vasta sata vuotta myöhemmin alueen talouskasvun houkuttelemana. Neste ja Nokia alkoivat investoida Malesiaan 1990-luvulla, suurimmat pankit avasivat konttoreita Singaporeen ja konsultointi- ja suunnitteluyritys Pöyry osallistui useiden maiden metsä- ja

infrastruktuurihankkeisiin. Nykyään Kaakkois-Aasiassa toimii satoja suomalaisyrityksiä, joista suurin osa on juurtunut paikallisille markkinoille.

Tämä kirja on ensimmäinen suomenkielinen Kaakkois-Aasian nykykehitystä esittelevä teos. Sen kirjoittajat edustavat niin humanistisia, valtio- kuin taloustieteitä. Kirjassa painottuvat Kaakkois-Aasian sisäinen moninaisuus sekä eri maiden keskinäinen vertailu. Teoksessa käsitellään Kaakkois-Aasian kulttuurien kirjoa, taloudellista ja poliittista kehitystä, liiketoimintaympäristöjä, integraatiota, kansalaisjärjestöjä sekä ympäristökysymyksiä. Nämä ovat alueen keskeisiä ominaispiirteitä ja auttavat ymmärtämään Kaakkois-Aasian kehitykseen vaikuttaneita ulkoisia ja sisäisiä tekijöitä.

Kirjassa käsitellään myös Suomen ja Kaakkois-Aasian taloussuhteiden alkuvaiheita, alueen sisäistä muuttoliikettä ja vaateteollisuuteen perustuvan kehitysmallin ristiriitoja. Kirja päivittää aiempaa, yksittäisiä aihepiirejä kuten Kaakkois-Aasian kulttuurihistoriaa tai alueellista yhdentymistä käsittelevää Suomessa julkaistua tutkimusta.⁵ Kolme lukua keskittyy tarkastelemaan kansainvälisten vaikutteiden lisäksi yksittäisiä maita – Asean-alueen suurinta valtiota Indonesiaa sekä aiemmin vähemmän tutkittuja mutta merkitykseltään kasvavia Kambodžaa ja Laosia. Kokonaisuudessaan teos täydentää muun muassa Vietnamia koskevaa kirjallisuutta⁶ ja nostaa esiin ajankohtaisia kysymyksiä kehityksestä, ihmisoikeuksista, vallasta ja kansainvälisestä yhteistyöstä.

Tutkimuskirjallisuuden lisäksi kirja perustuu kirjoittajien omaan kenttätööhön Kaakkois-Aasian maissa, haastattelu- ja lehdistöaineistoihin sekä arkistolähteisiin. Osa kirjoittajista asuu tai on asunut Kaakkois-Aasiassa tai on viettänyt alueella eri pituisia aikoja kenttätöissä.

***

Kiitän Yliopistojen Aasia-verkosta (Asianet) ja sen johtajaa Outi Luovaa kirjahankkeen käynnistämisestä ja rahoituksesta sekä arvokkaasta taustatuesta kirjan toimitustyössä. Kiitos kaikille kirjoittajille hyvästä yhteistyöstä ja hankkeen läpiviennistä tiiviissä aikataulussa. Kiinnostukseni aluetta kohtaan heräsi jo opiskeluaikana Helsingin kauppakorkeakoulun talousmaantieteen professori Kai-Veikko Vuoriston kiehtovilla kursseilla, mistä suuret kiitokset.

Antoisia lukuhetkiä!

Porvoossa aurinkoisena kevätpäivänä 3.3.2019,

Erja Kettunen-Matilainen

Kirjallisuus

Andreosso-O’Callaghan, Bernadette, Jacques Jaussaud & Maria Bruna Zolin (toim.) 2014. *Economic Integration in Asia. Towards the Delineation of a Sustainable Path*. Palgrave Macmillan: Basingstoke & New York.

Einola-Head, Outi, Liisa Perkkiö, Gladys Savolainen (toim.) 2005. *Köyhyys vähenee Quang Trissä: kehityksen menestystarinoita Vietnamin maaseudulta*. Ulkoasiainministeriö: Helsinki.
Osoitteessa: <https://docplayer.fi/18660732-Koyhyys-vahenee-quang-trissa.html> [luettu 4.1.2019].

Hakkarainen, Minna & Tove Selin (toim.) 2005. *Lohikäärmeen hännällä: yhteiskunnallinen tasa-arvo muuttuvassa Vietnamin maaseudulla*. Like & Suomen Rauhanpuolustajat: Helsinki.

Heikkilä-Horn, Marja-Leena 1991. *Kaakkois-Aasia eilen ja tänään*. Yliopistopaino: Helsinki.

Heikkilä-Horn, Marja-Leena & Jukka O. Miettinen 2000. *Kaakkois-Aasia. Historia ja kulttuurit*. Otava: Helsinki.

Luova, Outi & Annamari Antikainen-Kokko (toim.) 2006. *Yhdentyvä Aasia. Alueellinen yhteistyö Itä- ja Kaakkois-Aasiassa*. Gaudeamus: Helsinki, 171–191.

Murray, Philomena 2015. Drivers of Regional Integration: Some Comparative Considerations. Teoksessa Louis Brennan & Philomena Murray (toim.) *Drivers of Integration and Regionalism in Europe and Asia: Comparative perspectives*. Routledge: Oxon & New York, 17–33.

Palmujoki, Eero (toim.) 2003. Southeast Asian Regionalism from Above and from Below. TAPRI Occasional Paper No 90. Tampere Peace Research Institute (TAPRI): Tampere.

Selin, Tove (toim.) 2008. *Filippiinit – myrskyjen ja mahdollisuuksien saaristo*. Like & Suomen Rauhanpuolustajat: Helsinki.

Selin, Tove (toim.) 2002. *Tiikerit tuhon tiellä – Kaakkois-Aasian ympäristöongelmien syyt ja seuraukset*. Like & Suomen Rauhanpuolustajat: Helsinki.

---

¹ Tässä kirjassa Kaakkois-Aasian maista käytetään niiden nykyisiä nimiä. Mikäli puhutaan historiallisesti ja ajallisesti tarkasta ajankohdasta, silloin käytetään alueen tai maan silloista nimeä. Esimerkiksi Myanmar tunnettiin ennen vuotta 1989 nimellä Burma.

² Murray 2015, 22.

³ Muun muassa Euroopan unioni, Yhdysvallat, Kiina, Japani, joita Asean kutsuu ”dialogikumppaneiksi”.

⁴ Andreosso-O’Callaghan ym. 2014.

⁵ Heikkilä-Horn 1991; Heikkilä-Horn & Miettinen 2000; Palmujoki 2003; Luova & Antikainen-Kokko 2006; Selin 2002; Selin 2008.

⁶ Esim. Hakkarainen & Selin 2005; Einola-Head ym. 2005.